

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
ÚSTAV ROMANISTIKY

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

DATIVNÍ KONSTRUKCE VE ŠPANĚLŠTINĚ: ANALÝZA NA ZÁKLADĚ
KORPUSU CREA

Vedoucí práce: Mgr. Miroslava Aurová, Ph.D.

Autor práce: Pavla Nejedlá

Studijní obor: Španělský jazyk pro evropský a mezinárodní obchod

Ročník: 4

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracoval/a samostatně, pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledky obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice 7. května 2015

.....
Pavla Nejedlá

Poděkování

Ráda bych poděkovala paní Mgr. Miroslavě Aurové, Ph.D. za věnovaný čas, odborné vedení, motivaci a užitečné rady, které mi poskytovala během psaní této práce. Veliké díky patří také mé rodině, příteli a přátelům za jejich morální podporu.

Anotace

Cílem této bakalářské práce je vymezení dativu ve španělštině se zaměřením na dativní konstrukce *me es*, a následné provedení frekvenční analýzy zmíněných konstrukcí na základě dat vygenerovaných korpusem CREA. Práce je rozdělena na dvě části: část teoretickou a část praktickou. Teoretická část se zabývá problematikou určení sémantické a syntaktické povahy dativního členu obecně a dativního zájmena, jenž se vyskytuje v konstrukcích *me es*, neboť ten vykazuje jistá specifika. Těmito specifiky je především jeho syntaktická závislost na slovesu a sémantická závislost na přídavném jménu. Praktická část obsahuje analýzu, která postihuje frekvenci výskytu konstrukcí *me es* a přídavných jmen, se kterými se tyto konstrukce pojí. Zároveň je analýza základem pro identifikaci syntaktických struktur, ve kterých se spojení *me es* nacházejí.

Klíčová slova: dativní člen; dativní konstrukce; dativní funkce; frekvenční analýza; korpus CREA; specifická syntaktická struktura; *voz inversa*

Abstract

The aim of this bachelor thesis is to define the dative in Spanish with the focus on the dative constructions *me es* and to carry out the frequency analysis of above mentioned constructions. The analysis will be based on the data generated by the corpus CREA. The bachelor thesis is divided into two parts: a theoretical and a practical part. The theoretical part is dedicated to the determination of the semantic and the syntactic character of the dative element in general and the dative pronoun in *me es* constructions, which shows certain specifics. These specifics are mainly its syntactical dependence on the verb and its semantical dependence on the adjective. The practical part contains the analysis that covers the frequency of the occurrence of *me es* constructions together with the adjectives that combine with these constructions. At the same time, the analysis forms the basis for the identification of the syntactic structures in which the phrases *me es* can be found.

Key words: dative element; dative constructions; dative function; frequency analysis; corpus CREA; specific syntactic structure; *voz inversa*

Obsah:

Úvod.....	7
1. Dativ – dativní funkce.....	8
2. Lingvistická typologie dativu	10
2.1. Prototypické třívalenční konstrukce.....	10
2.2. Kauzativní konstrukce.....	11
2.3. Konstrukce s expirientem.....	11
2.4. Dativ v evropských jazycích	12
3. Mihi est liber	13
4. Dativní konstrukce v současných gramatikách španělštiny.....	15
4.1. Gramática didáctica del español.....	15
4.1.1. Dativ shodný.....	18
4.1.2. Dativ neshodný.....	19
4.1.3. Dativ sympatetický.....	19
4.2. Gramática de la lengua española.....	20
4.2.1. Dativos superfluos	20
4.3. Gramática moderna del español	21
4.3.1. Sémantické vymezení a jeho kritika.....	21
4.3.2. Syntaktické vymezení a jeho kritika	22
4.4. Gramática descriptiva de la lengua española	24
4.4.1. Představení a lingvistické začlenění rozvíjejících členů adjektiv ..	24
4.4.2. Funkční kontrast	25
5. Adjektiva a dativních konstrukce typu <i>me es</i>	28
5.1. Přídavná jména deontická	28
5.2. Přídavná jména epistémická.....	29
5.3. Přídavná jména duševního stavu.....	29
6. Větná struktura konstrukcí typu <i>me es</i>	30
7. Analýza dativních konstrukcí <i>me es</i> na základě korpusu CREA.....	31
7.1. Diatopické zaměření.....	32
7.2. Tematické okruhy.....	32
7.3. Frekvence přídavných jmen	35
7.4. Syntaktická struktura.....	37

7.4.1. OI (dativ)-V-(adverbium)-adjektivum (příp. participium)-S	37
7.4.2. S-OI (dativ)-V-(adverbium)-adjektivum (příp. participium)	38
7.4.3. OI (dativ)-V-(adverbium)-adjektivum-Ø	38
7.4.4. Další případy	39
7.5. Duplikace přízvučným zájmenem	41
Závěr	42
Resumen	44
Zdroje	46

Úvod

Zaměření této bakalářské práce je lingvistické a jejím tématem jsou dativní konstrukce ve španělštině. Cílem práce je frekvenční analýza sekvence *me es*, kterou se pokusím realizovat prostřednictvím korpusu CREA. Korpus CREA (*Corpus de Referencia del Español Actual*) je jazyková databanka španělského jazyka spravována Královskou španělskou akademií, oficiální královskou institucí, která udává normy španělštiny nejen ve Španělsku, ale ve spolupráci s národními akademiemi ostatních hispanofoních zemí, i v celém hispánském světě. Korpus obsahuje jazyková data jak psaná, tak mluvená španělštiny od roku 1975 do 2004 (© Real Academia Española, 2015). Přestože se jedná o data nashromážděná ze všech španělsky mluvících zemí, pro účely vypracování této bakalářské práce jsem se rozhodla frekvenční analýzu diatopicky zacílit, a to pouze na Španělsko. V rámci analýzy se pokusím postihnout jak syntaktické, tak sémantické aspekty konstrukcí *me es* s přihlédnutím k žánrové podmíněnosti.

Praktickou část představující analýzu bude předcházet teoretická, ve které bude mým cílem vymezit status quo dativu ve španělštině. Po uvedení pojmu „dativ“ a „dativní funkce“, budu čerpat ze studie EUROTYP, která typově vymezuje dativní aktant v evropských jazycích společně s prototypickými konstrukcemi, ve kterých se objevuje. Poté se podívám blíže na původ konstrukcí *me es* v latině a kriticky porovnáím vybrané španělské gramatiky pojednávající o dativu. Zjistím, že konstrukce typu *me es* se nejčastěji pojí s přídavnými jmény a pokusím se identifikovat jejich charakter. Poslední kapitola teoretické části pak bude obsahovat představení a sémanticko-syntaktický popis větné struktury, ve které se konstrukce *me es* objevují nejčastěji.

1. Dativ – dativní funkce

Vymezení dativu ve španělštině je poměrně komplikované, neboť názory gramatiků jsou často rozdílné. Obecně se dativ považuje za dědictví latinské, neboť v latině existovalo 6 pádů pro skloňování jmen (nominativ, akuzativ, dativ, genitiv, vokativ a ablativ), které svými specifickými koncovkami udávaly sémantické a syntaktické funkce slov ve větě. Například nominativ udával původce děje; akuzativ určoval osobu/věc, která byla zasažena dějem; vokativ označoval osobu/věc, kterou mluvčí oslovoval atd. Dativ označoval příjemce určitého procesu či stavu, nesl v sobě význam určitého směru. Toto byly sémantické funkce. Co se týče syntaktických funkcí, nominativ se používal pro vyjádření podmětu, akuzativ pro předmět přímý, dativ vyjadřoval předmět nepřímý atd.

Jak jsem již uvedla, tyto vztahy sémantické a syntaktické byly určovány složitější morfologií, která však umožňovala volnější slovosled latiny jako jazyka syntetického. Během procesu vývoje španělštiny z latiny, transformace jazyka syntetického blíže jazyku analytickému, kdy se morfologie jazyka zjednodušuje, se pády eliminovaly. Sémantické a syntaktické vztahy mezi slovy ve větě, které byly v latině vyjádřeny pády, jsou ve španělštině rozpoznatelné díky pevnějšímu slovosledu a předložkám. Současná španělština má pády pouze dva a to nominativ a tzv. *oblicuo*, pád nepřímý, který se aplikuje na ostatní podstatná jména a zájmena, která nejsou v nominativu. Nicméně se už nelze bavit o pádech ve stejném slova smyslu jako v latině, neboť dle těchto pádů se jména neskloňují, jinak řečeno formy jmen se v nominativu ani v *oblicuo* nijak nemění, na rozdíl od latinských pádů, kdy jména měla jinou formu podle pádu, ve kterém se nacházela.

Jediným slovním druhem ve španělštině, který si zachoval určité možnosti skloňování podle vzoru latiny, jsou osobní zájmena, jak uvádí Marina Fernández a Alberto Anula (1995):

- (1) Nominativ: *yo, tú, él, ella, ello, nosotros/as, vosotros/as, ellos/as*
- (2) Akuzativ: *me, te, lo, la, nos, os, los, las*
- (3) Dativ: *me, te, le, nos, os, les*

Proto se občas v lingvistických publikacích pojednávajících o španělském jazyce můžeme setkat s pojmem dativ odkazující na osobní zájmeno v dativu. Dále se setkáváme s pojmem dativní funkce, která pro některé gramatiky představuje ekvivalent či variaci funkce nepřímého předmětu a pro jiné funkci odlišnou. Tato problematika bude v této práci rozvinuta později. Pro shrnutí, pojem „dativ“ může v lingvistice španělského jazyka představovat:

- a) třetí pád pocházející z latiny, jenž se používal pro označení nepřímého předmětu a označoval příjemce určitého procesu či stavu;
- b) španělská osobní zájmena nacházející se v dativu;
- c) gramatickou funkci, pro některé lingvisty víceméně shodnou s funkcí nepřímého předmětu, a pro jiné odlišnou.

2. Lingvistická typologie dativu

Dativ byl zkoumán v rámci programu EUROTYP (1991-1995), který se zabýval typologií evropských jazyků. Studie ukázala, že dativní člen se objevuje ve všech evropských jazycích v třívalenčních konstrukcích se slovesem typu *dar*, kdy se jedná o prototypické třívalenční konstrukce. Kromě toho byl dativ rozpoznán v kauzativních konstrukcích a konstrukcích s tzv. experientem. Ve všech těchto konstrukcích dativní člen vykazuje sémantické rysy „životný“ a dokonce „lidský“. Tyto sémantické rysy jej staví do protikladu s přímým předmětem a zároveň přibližují podmětu. Kermale Rotaexe (1999, s.1) označuje zmíněný dativní člen jako dativní aktant¹, jenž je determinován nominálním označením a jeho odpovídajícím zájmenem.

2.1. Prototypické třívalenční konstrukce

Konstrukce typu: Někdo (X) dal něco (objekt) někomu (Y), viz příklad (1), představuje typ struktury obsažený ve všech evropských jazycích. Významově: objekt, jehož referent je velmi často neživotný (*libro*) je přemístěn z jednoho bodu X (*Juan*) do bodu Y (*María*). Juan dává knihu Marii, která ji od toho určitého momentu vlastní.

(1) *Juan (le) ha dado el libro a María*

Jedná se o strukturu S-V-OD-OI (D), (*sujeto-verbo-objeto directo-objeto indirecto (dativo)*), tedy podmět-sloveso-předmět přímý-předmět nepřímý (dativ). Tato větná struktura je společná všem evropským jazykům, struktura, ve které dativ (D) představuje příjemce nějakého předmětu přemísťovaného podmětem (S).

Je tedy možné tvrdit, že ve všech evropských jazycích existuje konstrukce s třívalenčním slovesem, ve které třetí valence připadá na dativní aktant. Tento dativní aktant je sémanticky vymezen s ohledem na další dva aktanty, jako recipient, jedná se o entitu, ke které směřuje slovesný proces. Referent tohoto dativního aktantu je životný (*María*), čímž se liší od objektu (*libro*) a zároveň pasivní, čímž se odlišuje od podmětu

---

¹ Aktant je definován jako větný člen, který udržuje se slovesem syntaktické a sémantické vztahy obzvláště úzké a formálně prokazatelné. Je vyžadován slovesnou valencí a není jej tudíž možné vynechat.

(*Juan*). Dle provedené lingvistické analýzy je S-V-OD-OI (D) prototypickou třívalenční konstrukcí jež vykazují zkoumané evropské jazyky. (Rotaexe 1999, s. 5-9)

2.2. *Kauzativní konstrukce*

Obecně evropské jazyky disponují gramatickými (nebo semi-gramatickými) prostředky pro vyjádření: Někdo (X) způsobuje to, že další někdo (Y) něco udělá, viz příklad (2).

(2) *María (le) ha hecho comer un bombón a Juan*

Karmele Rotaetxe (1999, s. 21-22) tvrdí, že Y, ve výše uvedeném příkladu (*Juan*), lze v některých jazycích, včetně všech románských, chápat též jako dativní aktant. Jeho sémantická role se však liší od role dativního aktantu prototypických třívalenčních konstrukcí. Stává se totiž aktivnějším participantem spíše než pasivním příjemcem procesu vyjádřeného slovesem.

2.3. *Konstrukce s expirientem*

Všechny evropské jazyky disponují slovesy, která vyjadřují určité typy zkušeností spojených s lidským (citovým) vnímáním, obecně se jim říká *verba sentiendi*, slovesa fyzické/psychické zkušenosti. Takovým typickým slovesem je např. španělské *gustar* a jeho ekvivalenty v ostatních jazycích. Jméno, které sloveso typu *gustar* řídí, je nazýváno expirient (Grepl a Karlík 1998, s. 246), jenž má v mnoha evropských jazycích právě dativní označení. Ze vztahu mezi expirientem a slovesem zkušenosti je patrné, že expirient má aktanční status. Vysvětleme si to na příkladu (3).

(3) *Me gustan las frambuesas*

Sloveso *gustar* je v této větě ve třetí osobě množného čísla a vykazuje tak shodu s *frambuesas*, které představují podmět syntaktický, nicméně sémantický vztah je kontrolován životným participantem, který se skrývá pod zájmenem *me*, které představuje dativní aktant. (Rotaexe 1999, s. 25-26)

2.4. Dativ v evropských jazycích

V závěru této kapitoly bych se pokusila shrnout, že podle lingvistického výzkumu Karmele Rotaetxe týkající se prevalence dativu v evropských jazycích, se tzv. dativní aktant vyskytuje

- a) v třívalenčních konstrukcích
- b) v kauzativních konstrukcích
- c) v konstrukcích s expirientem

z toho všechny jazyky vykazují dativní aktant v třívalenčních konstrukcích a pouze některé v kauzativních konstrukcích a v konstrukcích s expirientem.

Přítomnost dativního aktantu v těchto třech typech větných konstrukcí je vyžadována lexikálním významem slovesa, se kterým se pojí. Tato lexikální závislost je jedním z charakteristických rysů dativního aktantu. Studie potvrdila a prohloubila pojem určité posesivity obsažené ve vztahu mezi předmětem přímým a dativním aktantem, předmětem nepřímým. Dle studie jsou jazyky jihovýchodní Evropy, až na jisté výjimky, více dativní než jazyky severní či západní Evropy. Z lingvistického hlediska je třeba chápat dativ jako pojem graduální a na výše uvedené tři kategorie větných konstrukcí nelze nahlížet jako na sto procentně dichotomní. (Rotaetxe 1999, s. 30-31)

3. *Mihi est liber*

Bylo vypořádáno (Benveniste 1960, paraf. podle Rotaexe 1999, s. 27) že syntax mnohých evropských jazyků se vyvíjí dle následujícího vzorce:

Mihi est liber → *Habeo librum*

Výše uvedený vzorec značí tendenci ve vývoji jazyka přeměňovat pasivní konstrukce s dativem v tranzitivních konstrukce s předmětem. Tento případ se pravděpodobně stal i se španělštinou, jak uvádí Garcia-Hernandez (1992) ve své publikaci pojednávající o impersonálních slovesech v latině. V latině existovala dativní konstrukce *me es* + podmět (podstatné jméno) viz příklad (4).

(4) *Mihi est liber* v překladu v podstatě *Mně jest kniha*

Sloveso *sum, esse* v existenciálních konstrukcích bylo během procesu vývoje latiny do romance postupně nahrazeno slovesem *habeo, -ere*. Sloveso existence *být* je nahrazeno slovesem vlastnictví *mít* a podmět, tj. kniha, se přeměňuje na předmět. (Garcia-Hernandez 1992, s. 169)

Moreno (1990, s. 266-267) spojení *mihi est* popisuje jako typ posesivní konstrukce, která implikuje pojetí, ve kterém životný participant je jakýmsi pouhým umístěním a ne aktivním participantem. Tento typ posesivní konstrukce řadí mezi tzv. interní bez agentní impersonální konstrukce, které vyjadřují neřízené a neovladatelné události.

Ve španělštině se forma *me es* + podstatné jméno již nevyskytuje (minimálně korpus CREA tyto případy nezaznamenává), z výše uvedeného důvodu tendence jazyka přeměňovat konstrukce s dativem do tranzitivních konstrukcí s předmětem. Avšak forma *me es* + adjektivum stále nachází své zastoupení. Korpus CREA je schopen vygenerovat okolo dvou seti případů užití výše zmíněné konstrukce v psaných pramenech na území Španělska. Vzhledem k tomu, že dle BDS (*Base de datos sintácticos del español*) užití slovesa *ser* v 95,35% případech nalézá své místo v aktivních konstrukcích s podmětem a podmětným predikátem (Rojo 2011, s. 6), zbylé procento, tedy 4,65%, pak připadá na ostatní konstrukce se slovesem *ser*, mezi nimiž figurují i konstrukce typu *me es*. Z uvedeného procenta můžeme vyvodit, že konstrukce *me es* jsou užívány pouze sporadicky, což zřejmě objasňuje fakt, proč jim není

věnována pozornost v současných gramatikách španělštiny a v případě že ano, tak se tomu děje pouze okrajově a gramatikové se ve svých názorech často rozcházejí. Následující kapitola se proto pokusí načrtnout, jaký je status quo dativu a zkoumaných dativních konstrukcí ve vybraných gramatikách španělského jazyka.

4. Dativní konstrukce v současných gramatikách španělštiny

Pro vytvoření této kapitoly jsem čerpala ze čtyř uznávaných španělských gramatik dostupných na území České Republiky. Jedná se o díla: *Gramática didáctica del español*, jejímž autorem je Leonardo Gómez Torrego; *Gramática de la lengua española* již sepsal Emilio Alarcos Llorach, *Gramática moderna del español* od Manuela J. Sáncheze Márqueze; a v neposlední řadě *Gramática descriptiva de la lengua española*, jenž byla sepsána pod vedením Ignacia Bosque a Violety Demonte ve spolupráci s dalšími lingvistickými specialisty, v mé práci budu převážně odkazovat na Salvadora Gutiérreza Ordóñezze.

4.1. *Gramática didáctica del español*

Leonardo Gómez Torrego v *Gramática didáctica del español* věnuje dativu jednu dvoustranu, na které se pokouší shrnout syntaktickou funkci tohoto členu a zároveň vymezit jeho typy. Zmiňuje, že dativní funkce je pro některé gramatiky funkcí odlišnou od nepřímého předmětu, zatímco pro jiné představuje jeho variantu. Torrego se nevymezuje vůči této problematice a pouze shrnuje několika body charakteristické znaky dativní funkce. Uvádí následující body (2002, s. 308-309):

- a) Dativní funkce je vždy zastoupena nepřízvučným zájmenem (*me, te, se, nos, os*), nikdy však *le, les*, ani podstatnými jmény.
- b) Nikdy u ní nedochází k duplikaci s odpovídajícím přízvučným osobním zájmenem ani s podstatným jménem.
- c) Uvedená zájmena s dativní funkcí nejsou součástí zájmenných sloves.
- d) Zájmena mající dativní funkci se nedají nahradit zájmeny *le, lo, la, les, los, las* ani se jimi nedoplňují.
- e) Dativní člen není argumentem slovesa.

Aplikujeme-li výše zmíněné body na námi zkoumané dativní konstrukce *me es*, zjistíme, že v některých ohledech nekorespondují. Konkrétně se jedná o body a) a d).

Ke kritickému zamyšlení nad prvním bodem bych uvedla větu (5a) vygenerovanou z korpusu CREA, jež je svou strukturou identická konstrukci *me es* (osobní nepřízvučné zájmeno v dativu + sloveso *ser* ve 3. osobě singuláru + přídavné jméno)

(5a) *A él le es muy conveniente saber de antemano las características geográficas*

Z příkladu je zřejmé, že dativní funkci zde zastává, vedle přízvučného osobního zájmena s předložkou *a él*, také nepřízvučné osobní zájmeno *le*, jenž Torrego v prvním bodě vyřadil.

K bodu d) bych ráda poznamenala, že zájmena *lo, la, los, las* se pádově liší od *le, les*. Jedná se o nepřízvučná osobní zájmena v akuzativu, nikoliv v dativu, tudíž logicky nemohou zastávat dativní funkci. Autor je však z neobjasněného důvodu shlukuje s nepřízvučnými osobními zájmeny v dativu, tedy s *le, les*.

Dále bych ráda okomentovala a rozvedla zbylé body, výčtem body b), c) a e).

V (5a) se vyskytuje přízvučné osobní zájmeno *él*, které by se dalo nenásilně a přirozeně nahradit podstatným jménem např. *Juan*. Věta by tedy vypadala:

(5b) *A Juan le es muy conveniente saber de antemano las características geográficas*

Vidíme zde, že nenastává žádný gramatický problém s duplikací, ve smyslu zdvojení nepřízvučného osobního zájmena *le* přízvučným osobním zájmenem *él*, ani jeho odpovídajícím podstatným jménem *Juan*, v případě že před těmito jmény stojí předložka *a*. Zároveň však nelze tvrdit, že by spojení *a él, a Juan* mohla zcela duplikovat, ve smyslu nahradit nepřízvučné osobní zájmeno *le*, viz formy (5c) a (5d).

(5c) **A Juan es muy conveniente saber de antemano las características geográficas*

(5d) **A él es muy conveniente saber de antemano las características geográficas*

Povšimněme si zde zajímavého jevu, že aby věta zůstala gramaticky správně, bylo by třeba předložku *a* nahradit předložkou *para*, viz (5e) a (5f).

(5e) *Para Juan es muy conveniente saber de antemano las características geográficas*

(5f) *Para él es muy conveniente saber de antemano las características geográficas*

Spojení *para él*, *para Juan* však na druhou stranu nelze kombinovat s nepřízvučným osobním zájmenem *le*, viz (5g) a (5h).

(5g) **Para Juan le es muy conveniente...*

(5h) **Para él le es muy conveniente...*

Stejně tak nelze výše zmíněná kombinace u dalších osob jak jednotného, tak množného čísla:

(6a) **Para mí me es útil este libro*

(7a) **Para nosotros nos es igual*

ale (6b) a (7b) možné je.

(6b) *A mí me es útil este libro*

(7b) *A nosotros nos es igual*

Navzdory své sémantické blízkosti, nelze tvrdit, že by spojení *a mí* a *para mí* měla naprosto stejnou gramatickou funkci.

Zaměříme-li se nyní na bod c), dojde nám, že autor zájmennými slovesy myslí reflexivní slovesa typu *ocurrirse*, *vestirse*, *quemarse*, *romperse*, *atd.* a upozorňuje na možné riziko záměny reflexiva *se* těchto sloves za homonymní dativ *se*, resp. formu nepřízvučných osobních zájmen *le, les* která je užívána v případě střetnutí se zájmeny *lo, la, los, las*.

(8) *Se lo ha dicho ya a María* - kde *se* je forma zájmena *le*.

(9) *Se me ha roto el frigorífico* - kde *se* je reflexivum slovesa *romperse*.

Co se týče posledního bodu, Torrego uvádí, že dativní člen není argumentem slovesa, což znamená, že není vyžadován slovesnou valencí. Zajisté existují dativní členy, které slovesnou valencí vyžadovány nejsou, jako je tomu např. u (10), (11). V těchto případech lze mluvit o tzv. *dativos superfluos*, jak je pojmenoval Andrés Bello, dativy zainteresování či dativy etické dle jiných gramatiků. Jedná se o dativy volné, expresivní, které slouží pro označení určitého zájmu, který někdo má na procesu vyjádřeném slovesem, nebo dodávají výpovědi citové zabarvení. Přestože dativní člen slovesnou valencí vyžadován přímo není, s jeho vypuštěním může dojít do jisté míry ke změně významu věty, jak je tomu např. u (12), tedy u konstrukcí, jimiž se v této práci zabýváme.

(10) *No te **me** despistes* → *No te despistes*

(11) *Vosotros no **me** salgáis de aquí* → *Vosotros no salgáis de aquí*

(12) *La indolencia **me** es simpática* → *La indolencia es simpática*

Podíváme-li se nyní na věty typu (13), (14) je zřejmé, že dativní člen slovesnou valencí vyžadován je. Nicméně je nutné vyjádřit, že Torrego rozlišuje funkci dativní od funkce nepřímého předmětu a nepřízvučným osobním zájmenům v (13) a (14) přisuzuje pouze funkci nepřímého předmětu nikoliv dativu.

(13) *Me gustan las fresas* → **Gustan las fresas*

(14) *Te dieron unos caramelos* → **Dieron unos caramelos*

Autor dále představuje typy dativu a to dativ shodný, dativ neshodný a dativ sympatetický.

4.1.1. Dativ shodný

Tento typ dativu vždy představují nepřízvučná osobní zájmena *me*, *te*, *se*, *nos*, *os*, která se vztahují k podmětu věty, za což je jim přiřazena sémantická hodnota reflexivity. Do tohoto typu dativu nespádají zájmena *le*, *les*. (Torrego 2002, s. 309).

(15a) ***Se** lo está pensando*

(16a) ***Me** gano la vida así*

Tento dativ je možné v některých kontextech eliminovat (15b), v jiných nikoliv (16b).

(15b) *Lo está pensando*

(16b) **Gano la vida así*

Torrego uvádí, že tento typ dativu je některými gramatiky nazýván též jako dativ zainteresování nebo dativ etický.

4.1.2. Dativ neshodný

Tento typ dativu se nevztahuje na podmět věty, ale na mluvčího, který je jistým způsobem ovlivněn, či zainteresován dějem vyjádřeným ve větě. Proto tuto funkci zpravidla vyjadřují nepřízvučná osobní zájmena první osoby množného a jednotného čísla *me, nos*. Tento dativ je dle Torrega vždy možno eliminovat a tudíž lze říci, že je nadbytečný, mající pouze hovorový charakter. Tento typ dativu je také více frekventován ve větách imperativního významu. (2002, s. 309).

(17) *No te **nos** manches → No te manches*

4.1.3. Dativ sympatetický

Někteří gramatikové nazývají dativem sympatetickým nebo posesivním nepřízvučná osobní zájmena, která mají posesivní hodnotu. Nicméně se jedná o hodnotu čistě sémantickou, z hlediska syntaxe mají tyto zájmena funkci nepřímého předmětu. (Torrego 2002, s. 309).

(18) *Se **me** ha roto el vestido → Se ha roto **mi** vestido*

(19) *Se **le** iluminaron los ojos → Se iluminaron **sus** ojos*

Pro shrnutí, dativ shodný je dativ vztahující se k podmětu věty, zatímco dativ neshodný se vztahuje k mluvčímu komunikativního aktu, tzv. dativ sympatetický je pak představován nepřízvučným osobním zájmenem s významem posesivity, avšak syntakticky je toto zájmeno nepřímým předmětem.

Jak již bylo zmíněno na začátku, nesmíme zapomínat na to, že limity mezi některými dativy a nepřímými předměty nejsou zcela jasně vymezeny. Povšimněme si,

že Torrego ve své charakteristice dativu neuvádí konstrukce s *me es* a jim podobné, ani tyto konstrukce nezapadají do jím vymezených dativních typů.

4.2. Gramática de la lengua española

Nepřízvučná osobní zájmena v dativu *me, te, le, nos, os, les, se* jsou v této gramatice určena funkčně jako nepřímé předměty. Přičemž zájmena *me, te, nos, os* mohou zároveň plnit funkci předmětu přímého, záleží na kontextu. V případě, že se zájmena přímého a nepřímého předmětu ve větě setkají, jako je tomu u (20) a (21) první vždy stojí nepřímý předmět, druhý předmět přímý. (Llorach 1999, s. 241).

(20) *Te lo regalo*

(21) *Nos la quitó*

4.2.1. Dativos superfluos

Gramatika kromě výše zmíněných kombinací pojednává o již známých *dativos superfluos*, nadbytečných dativech, nebo dativech zainteresování, které se můžou vyskytovat ve větách současně se zájmeny, jež vykazují funkci přímého a nepřímého předmětu.

(22) *No me le deis caramelos a los niños*

V této větě je *me* emfatické vztahující se k osobě zainteresované v dané výpovědi a *le* nepřímým předmětem odkazujícím na *a los niños*.

Užití dativu zainteresování je časté v případech, kdy osoba zapojená do děje, který je předmětem výpovědi, je shodná s osobou, která funguje jako morfologický podmět. Přítomnost nadbytečného dativu dodává výpovědi bez pochyby tón zainteresování. (Llorach 1999, s. 256).

(23) *Me tomé un café → Tomé un café*

(24) *No te creas esas historias → No creas esas historias*

Konstrukce, které nás konkrétně zajímají, však v této gramatice vymezeny nejsou. Možná tušíme, že dativní člen, který se v nich nachází, by mohl spadat pod nálepku „superfluo“, avšak abychom to mohli přesněji určit, potřebovali bychom

podrobnější popis a vymezení nadbytečných dativů, kterého se v této publikaci nedočkáme.

Z výše uvedené gramatiky si tedy můžeme odnést, že existuje rozdíl mezi funkcí nepřímého předmětu a tzv. nadbytečného dativu, který ve své podstatě zcela nadbytečný není, neboť dodává výpovědi jistý tón zainteresování, proto se v jiných publikacích můžeme setkat s pojmem dativ zainteresování.

4.3. Gramática moderna del español

Manuel J. Sánchez Márquez ve své gramatice odlišuje dativ zainteresování od nepřímého předmětu. Zmíněný dativ zainteresování však nenazývá dativem ale *complemento de interés* (dále jen CIn). Uvádí, že CIn označuje životného participanta, osobu, která má zájem na ději vyjádřeným predikátorem, či je tímto dějem nějakým způsobem ovlivněna (1972, s. 130). Jinak řečeno, neoznačuje pouze příjemce, recipienta děje (jako je tomu u nepřímého předmětu), ale spíše proživatele děje, tzv. expirienta. Nepřímý předmět a CIn se od sebe tedy, dle Marquéze, liší především sémanticky. Vedle sémantické klasifikace se však autor snaží vymežit zmíněný člen od nepřímého předmětu i syntakticky.

4.3.1. Sémantické vymezení a jeho kritika

Márquez (1972, s. 130-131) ve své gramatice sémanticky člení CIn na dativ etický, dativ škody a dativ výhody,² dativ sympatetický, dativ posesivní (přivlastňovací), dativ účelu či určení.

Tato a všechny další sémantické klasifikace však nikdy nemohou být zcela přesné a vyčerpávající. Sémantické rozlišení nelze chápat jako naprosto totální a jednotlivé typy jako odlišné celky rozdělené od sebe jasnou, tlustou a rovnou čarou. Významy slov se totiž velmi často překrývají, dochází k jejich propojení či záměně závisející na kontextu.

Sánchez Márquez není jediným gramatikem, který se pokusil o sémantickou klasifikaci dativu, v jeho případě členu nazývaného CIn. V dostupné literatuře se můžeme setkat s dalšími klasifikacemi dativu od autorů jako Nicole Delbecque, Andrés Bello, Juan Alcina Franch, Jose Manuel Blecua, Fernández Ramírez a list jmen by

---

² Dle Grepla a Karlíka (1998, s. 246) dativ prospěchový; Fernández Ramírez (1987, paraf. podle Gutiérrez Ordoñez 1977, s. 193) zase tento typ nazývá dativem *commodi et incommodi*

samozřejmě pokračoval. Jako lingvisty nás jistě nepřekvapí, že co gramatik, to rozdílná klasifikace. Proto se v této práci nechci pouštět do podrobnějšího rozboru Marquézovy klasifikace, neboť jeho členění není lingvistickou doktrínou, nýbrž představuje pouze jeden z pohledů na danou problematiku. Salvador Gutiérrez Ordóñez ve své publikaci *Sobre los dativos superfluos* (1977, s. 419-420) navíc uvádí, že Marquézovo sémantické členění není příliš jasné, neboť v mnoha případech nepřímé předměty vyjadřují určitou formu zainteresování a naopak u CIn mnohé případy ve svém významu tuto formu zainteresování neobsahují. Ordóñez kritizuje Marquézovu klasifikaci jako ne zcela vyčerpávající a koherentní. Uvědomme si však, že málokteré lingvistické klasifikace jsou zcela vyčerpávající, jak už bylo ostatně jednou řečeno.

4.3.2. Syntaktické vymezení a jeho kritika

Již jsme si uvedli, jak Marquéz charakterizuje a člení CIn sémanticky a nyní nás čeká pohled z hlediska syntaxe. Stejně tak jako Alcina a Blecua, (kteří tento člen nazývají dativem zainteresování), aplikuje Sánchez Márquez CIn, na zájmena *le, les, me, te, se, nos, os* a na všechna substantiva s předložkou *a* nebo *para*, jež jsou nominálními ekvivalenty výše zmíněných zájmen, a to v případech, kdy se nejedná o nepřímé předměty. Syntakticky je charakterizuje následovně (1972, s. 131):

- a) V případě převedení do pasivního tvaru se jejich forma nemění.
- b) Mohou záviset na slovesu (25), přídavném jménu (26), podstatném jménu (27), nebo příslovci (28).

(25) *Todos los libros les gustaban*

(26) *Me es propicio*

(27) *Mentiras a mí*

(28) *Demasiado para mí*

- c) Vyskytují se s intranzitivními slovesy (nepřímé předměty nikoliv).

(29) *Les agrada mucho el regalo*

- d) V případech typu (30), kdy odkazují na vlastní podmět, není možná jejich duplikace s předložkou.

(30) *Tú te crees todo* → **A ti te crees todo*

- e) V případech, kdy odkazují na jinou osobu odlišnou od podmětu, obvykle je možná duplikace s předložkou jak před, tak za slovním spojením (31a,b). Existují však výjimky.

(31) *No me vengas con esas*

(31a) *No me vengas a mí con esas*

(31b) *A mí no me vengas con esas*

Stejně tak, jako Marquézova sémantická klasifikace, i tato syntaktická charakterizace se shledala s kritikou Salvadora Gutiérreza Ordóñeze (1977, s. 419). Vůči bodu a) Ordóñez argumentuje, že schopnost CIn neměnit svou formu v případě převedení věty do pasivního tvaru je vlastností, kterou CIn sdílí s nepřímým předmětem, tudíž jej od nepřímého předmětu nijak nevymezuje. Body d) a e) Ordóñez vnímá pouze jako doplňkové, mající výjimky a tím pádem je považuje za nepřesvědčivé. Co nás v této bakalářské práci však nejvíce zajímá je bod b), konkrétně příklad (26).

Je patrné, že závislost CIn na zmíněných slovních druzích je Marquézem vymezena na základě významu. Zda CIn závisí na slovesu, podstatném jménu, přídavném jménu či příslovci, však nelze určit pouze z hlediska významu. Ačkoliv je CIn v příkladu (26), tedy zájmeno *me*, sémanticky vázané k přídavnému jménu *propicio*, syntakticky závisí na slovesu *es*. Když si příklad (26) rozebereme, tak nám logicky dojde, že spojení *me propicio je agramatické a samotné *me es zase vyžaduje doplnění, aby spojení neslo význam (tato problematika je podrobněji prozkoumána v *Gramática descriptiva de la lengua española*). Z toho vyplývá sémanticko-syntaktická závislost CIn, neboli dativu zainteresování. (Gutiérrez Ordoñez 1977, s. 419).

Na závěr kapitoly 4.3. bych si dovolila shrnout, že v Márquezově gramatice se konečně setkáváme s případem spojení *me es*, jež autor určuje jako tzv. *complemento de interés*, pro jiné gramatiky ekvivalent dativu zainteresování. Přestože Márquezova charakterizace tohoto členu není zcela vyčerpávající a v některých bodech se může zdát

nekoherentní, spojení *me es* v ní alespoň není ignorováno, jako je tomu v předchozích dvou gramatikách, tedy v *Gramática didáctica del español* a *Gramática de la lengua española*.

4.4. Gramática descriptiva de la lengua española

Pokud bychom měli možnost vyskládat gramatiky, o kterých tato bakalářská práce pojednává, na stůl vedle sebe, třídílná *Gramática descriptiva de la lengua española* by svou velikostí a obsahem předčila ostatní na první pohled. Tato publikace, na které se podílelo více než šedesát odborníků, pod vedením Ignacia Bosque a Violety Demonte, je doposud nejobsáhlejším dílem pojednávajícím o syntaxi a morfologii španělštiny. Tradiční analýzy společně s moderními lingvistickými přístupy v ní sehrávají stejnou úlohu při podrobném popisu španělského jazyka (© Real Academia Española, 2015). Nejedná se však o gramatiku čistě teoretickou ani normativní. Vzhledem k enormnímu rozsahu publikace není divu, že je v ní věnováno dativu mnohem více prostoru než v ostatních uvedených gramatikách. Dativní konstrukce, které jsou předmětem této bakalářské práce, tedy konstrukce *me es*, bychom našli pod kapitolou 30.6.4. *Complementos indirectos incorporados a partir de complementos de adjetivos*. Jedná se o zcela nové označení, ve kterém nefiguruje pojem dativ. S překladem tohoto nadpisu bychom měli být opatrní, neboť samotný pojem *complemento* můžeme chápat jako formální syntaktickou funkci, tedy předmět, v tomto případě předmět nepřímý; nebo bez ohledu na formální syntaktickou funkci pouze jako rozvíjející člen. Tento nadpis bych si proto dovolila přeložit pouze volně jako „Nepřímé předměty včleněné do rozvíjejících členů adjektiv.“ A nyní se pojdme podívat na to, co přesně se pod tímto nadpisem skrývá, tedy jak je daná problematika v publikaci vymezena.

4.4.1. Představení a lingvistické začlenění rozvíjejících členů adjektiv

Jak již bylo uvedeno v první kapitole, dativ a dativní funkce má své kořeny v latině, z níž se španělština vyvinula. A proto i tato moderní publikace se nevyhýbá diachronickému pohledu na španělský jazyk a na konkrétní zkoumaný jev. Je třeba si uvědomit, že lexém některých latinských přídavných jmen vyžadoval dativ. Bassols (1956, paraf. podle Bosque a Demonte 2000, s. 1893) tato latinská přídavná jména vyžadující dativ klasifikoval z hlediska sémantiky. Jedná se o přídavná jména vyjadřující:

- a) benevolenci, přátelství, libost: *amicus, aequus, gratus, ingratus, iniquus*

- b) podobnost, blízkost: *cognatus, afinis, dissimilis, impar*
- c) užitek či prospěch: *utilis, bonus, salutaris, perniciosus*
- d) dispozici, inklinaci, potřebu, fyzickou či morální tendenci: *optus, accomodatus, opportunus, idoneus*

Ve španělštině mnohá z těchto přídavných jmen vyvinutých z latiny plus některá další přídavná jména vykazují stejnou tendenci, tedy vyžadovat doplnění dativním členem. Vzhledem k tomu, že španělský jazyk, na rozdíl od latiny postrádá kauzální flexi, je tento vztah závislosti vyjádřen pomocí předložek, viz (32).

(32) *Un libro útil **para** los alumnos*

V případech, kdy přídavné jméno má funkci atributu slovesa *ser*, připadají v úvahu dvě možnosti. První možnost je ponechat rozvíjející člen (dativní člen), s předložkou, kterou vyžaduje (32a). Druhou možností je vyvodit zájmenné klitikon, které je závislé na slovesu a jehož případné rozšíření, tedy případná nominální duplikace, je možná pouze s předložkou *a* (32b). (Bosque a Demonte 2000, s. 1893).

(32a) *Un libro es útil **para** los alumnos*

(32b) *A los alumnos **les** es útil el libro*

Jak lze z výše uvedených příkladů vyzorovat, během procesu inkorporace rozvíjejícího členu (dativního členu), směřující od konstrukce adjektivní ke konstrukci verbální (či naopak), dochází ke změně režimu předložek. Z adjektivní konstrukce (32a) se předložka *para* mění na předložku *a* u verbální konstrukce (32b). (Bosque a Demonte 2000, s. 1894).

4.4.2. Funkční kontrast

Ze sémantického úhlu pohledu je typ rozvíjejícího (dativního) členu a jeho předložka vyžadována lexémem přídavného jména. Je však třeba brát v potaz, že ne všechna přídavná jména vyžadují či povolují ve své valenci prezenci rozvíjejícího (dativního) členu viz příklad (33a,b).

(33a) *El cielo es azul *a/ *para alguien*

(33b) ***Me** es azul el cielo

Je tedy zřejmé, že přítomnost rozvíjejícího (dativního) členu je dána významem pouze některých konkrétních přídavných jmen, jak již naznačil Bassols. To však není dostačujícím důkazem pro to, abychom rozvíjející (dativní) členy mohli považovat za syntakticky závislé na přídavných jménech. Zdůvodněme si to.

Přídavná jména okupují pozice atributů. Atributem je myšlena například sémantická jednotka predikátu ve větách se slovesem *ser*, tato jednotka udává určitá sémantická omezení při selekci podmětu (např. *Este caballo es asturcón/ *Esta cabra es asturcóna*). Avšak tato skutečnost nám nedovoluje tvrdit, že je atribut, v tomto případě přídavné jméno, řídicím členem predikátu z hlediska syntaxe. Aby nepřízvučná osobní zájmena v dativu (*me, te, le, nos, os, les*) mohla být považována za syntakticky závislá na přídavném jménu, musela by být splněna podmínka, že pokud se ve větě objeví daná přídavná jména, nepřízvučná osobní zájmena v dativu mohou být vždy přítomna. Tato podmínka však splněna není, viz (34b) a (35b). (Bosque a Demonte 2000, s. 1895).

(34a) *El recuerdo le era doloroso*

(34b) *Un recuerdo (*le) doloroso*

(35a) *El viento les era propicio*

(35b) *Un viento (*le) propicio*

Z této argumentace je tudíž vyvozeno, že nepřízvučná osobní zájmena v dativu, ačkoliv sémanticky závisí na přídavném jménu (jsou jím selektovány), syntakticky se chovají jako rozvíjející členy slovesa, tj. jsou na slovesu závislé syntakticky. (Bosque a Demonte 2000, s. 1895).

Gramatika dále uvádí, že nepřízvučná osobní zájmena v dativu, neboli dativní klitikon, v případě své duplikace přízvučným zájmenem není slučitelný s žádným jiným funkčním ukazatelem, než je předložka *a*:

(36a) *A mí me es grato recordar*

(36b) **Para mí me es grato recordar*

(37a) *A ti te sería conveniente el ejercicio*

(37b) **Para ti te sería conveniente el ejercicio.*

Tato gramatika je dozajista publikací, která věnuje dativním konstrukcím typu *me es* dostatečný prostor, a která se je snaží podrobně prozkoumat a popsat. Připomeňme si, že je nazývá *complementos indirectos incorporados a partir de complementos de adjetivos*, nyní již víme z jakého důvodu. Na jednu stranu, z hlediska sémantiky, má v těchto konstrukcích dativní klitikon funkci valenčního členu přídavného jména, proto *complemento de adjetivo*, na druhou stranu, je formálně závislé na slovesu, což odůvodňuje pojem *complemento indirecto*.

Mimo jiné si můžeme z této publikace odnést sémantickou klasifikaci přídavných jmen, která vyžadují dativ. Z této klasifikace budu čerpat během druhé části bakalářské práce představující frekvenční analýzu.

5. Adjektiva a dativních konstrukce typu *me es*

U přídavných jmen zůstaneme i v této kapitole, která je inspirována lingvistickým výzkumem autorek Chantal Melis a Marcely Flores z *Universidad Nacional Autónoma de México*. Při pročitání kapitoly 4.4.1., ve které jsme byli seznámeni se sémantickým členěním přídavných jmen vyžadujících dativ, nás možná napadla otázka: Co je společným rysem těchto adjektiv, jaká je jejich povaha? Proč některá adjektiva vyžadují dativ a jiná nikoliv? Na možnou odpověď narazíme v publikaci těchto dvou autorek. V rámci sémanticko-syntaktické charakterizace pseudo-impersonálních sloves ve španělštině, se Melis a Flores (2007, s. 42) zamýšlí nad dativem, který tato slovesa často doprovází a nad povahou skupiny přídavných jmen, která jsou se zkoumanými slovesy, určitým způsobem spřízněna. Jedná se o přídavná jména deontická, epistémická a duševního stavu.

5.1. Přídavná jména deontická

Jako příklad deontických přídavných jmen si můžeme uvést: *útil/inútil, conveniente, provechoso, bueno/malo*. Deontická hodnota je založena na uvažování a úsudcích, které vychází ze systému norem morálních, legálních a sociálních. Rozlišuje vnímání toho, co je: povinné, přijatelné, povolené, nepřijatelné a zakázané (Dik 1989, paraf. podle Melis a Flores 2007, s. 27). Deontická hodnota se točí kolem konceptu „nutnosti, nezbytnosti“ a v širším smyslu také „vhodnosti“ v případech, kdy hodnotíme, zda je určitá situace vhodná, důležitá, prospěšná či užitečná, dobrá nebo špatná (Melis a Flores 2005, s. 27).

Přídavná jména deontická patří mezi omezenou skupinu adjektiv, která vyžadují doplnění dalším členem, dativem: *útil/inútil, conveniente, provechoso, bueno/malo para...* Aby autorky dokázaly, že přídavná jména deontická se pojí s dativem, uvádí následující příklady:

(38) *A ti te sería **conveniente** el ejercicio*

(39) *Los sabios **le son útiles** a la humanidad*

(40) *No es **conveniente** bañarse en agua fría*

(41) *Es **importante** salir de la crisis económica*

První dva příklady (38), (39) dokládají, že přídavná jména deontická lze kombinovat s dativními členy a další dva příklady (40) a (41) ukazují, že přestože se dativ ve větě neobjevuje explicitně, cítíme jeho implicitní přítomnost. Vyplývá to z povahy deontické hodnoty, že když je něco hodnoceno jako vhodné, nutné, nezbytné, apod. nelze zcela oddělit mluvčího od výpovědi, neboť ten do ní vkládá určitý stupeň subjektivity. (Melis a Flores 2007, 42).

5.2. *Přídavná jména epistémická*

Jako příklad přídavných jmen epistémických si můžeme uvést: *cierto, seguro, evidente, innegable*. Epistémická hodnota je založena na uvažování a úsudcích, jež vycházejí z poznání a vědomostí mluvčího o stavu věcí obecně. Na základě tohoto poznání situuje mluvčí objekt svého hodnocení do stupnice: jisté, pravděpodobné, možné, nepravděpodobné a nemožné. Epistémické úsudky jsou takové, které potvrzují či zamítají určitou skutečnost, nebo ji považují za více či méně pravděpodobnou. (Dik 1989, paraf. podle Melis a Flores 2007, s. 25).

Přídavná jména epistémická, jenž nesou sémantická zbarvení stupňů „jistoty“ či „pravděpodobnosti“, nevyžadují žádné další doplnění dativem, viz příklad (42). (Chantal a Flores 2007, s. 42).

(42) **Le es cierto que en Alemania se bebe cerveza*

5.3. *Přídavná jména duševního stavu*

Jako přídavná jména duševního stavu si můžeme uvést například *grato, desagradable, simpático*. Jak jejich název napovídá, jakékoliv duševní rozpoložení předpokládá přítomnost tzv. experienta. Přídavná jména mající afektivní hodnotu mohou být vždy kombinována s dativem, viz příklad (43), neboť fungují stejně jako přídavná jména deontická, v tom smyslu, že nedovolují možnost, aby se mluvčí distancoval od své vlastní výpovědi, viz příklad (44). (Chantal a Flores 2007, s. 43).

(43) *Me es grato recordar los años de infancia*

(44) *El recuerdo le era muy doloroso *pero según yo, no tanto*

6. Větná struktura konstrukcí typu *me es*

Nyní přesuňme naši pozornost od zkoumání přídavných jmen, která se objevují s dativními konstrukcemi typu *me es* k pohledu na syntaktickou strukturu těchto konstrukcí.

Jak již bylo uvedeno v kapitole 2. Lingvistická typologie dativu, dvouvalenční slovesa ve španělštině (mezi nimiž figuruje i sloveso *ser*) typicky vytváří větnou strukturu: podmět-sloveso/predikát-přímý předmět, schematicky S-V-OD (*sujeto-verbo-objeto directo*). V této struktuře podmět představuje životného, agentivního činitele a přímý předmět představuje neživotný člen, který je nějak ovlivněn akcí vyjádřenou slovesem, viz příklad (45).

(45) *Juan escribe una carta*

Větná struktura konstrukcí typu *me es* však taková není. V případě těchto konstrukcí je podmět zásadně neživotný (velmi často se jedná o větu podmětnou či infinitiv v pozici podmětu), a předmět, nyní se jedná o předmět nepřímý, je naopak životný. Tento předmět se dostává na začátek věty a výsledek tohoto řazení je větná struktura: nepřímý předmět-sloveso/predikát-podmět, vyjádřeno schématem OI-V-S (*objeto indirecto-verbo-sujeto*), viz příklad (46).

(46) *Me es igual cómo esté vestida.*

Takováto větná struktura je v publikaci Chantal a Flores (2007, s. 51) nazvána *voz inversa*. *Voz inversa* se užívá pro vyjádření situace, kdy předmět v biargumentální struktuře okupuje pozici vyšší, než podmět z hlediska hierarchie topikalizace. Tento případ nastává například právě, když předmět má životného, často lidského referenta a podmět referenta neživotného, či se jedná o podmětnou větu, nebo podmět typu infinitivu. Člen, který má vyšší topikalizační postavení (životný a lidský) je přesunut na začátek věty, před sloveso. Člen s nižším topikalizačním postavením (neživotný) se nachází až za slovesem. V konstrukcích typu *me es*, viz příklad (46), se nepřímý předmět *me* (dativní zájmenné klitikon), jehož referent je životný a lidský, dostává v rámci hierarchie topikalizace do konfliktu s neživotným podmětem, a tudíž věta vyžaduje schéma OI(dativ)-V-S, tzv. *voz inversa*.

7. Analýza dativních konstrukcí *me es* na základě korpusu

CREA

Dostáváme se k praktické části této bakalářské práce, která je zaměřena na analýzu dativních konstrukcí, sekvenci *me es*. Než se však pustím do samotné analýzy, ráda bych představila korpus, ze kterého budu čerpat. Jedná se o korpus CREA, jazykovou databanku španělského jazyka, která je spravována Královskou španělskou akademií. Korpus obsahuje jazyková data jak psané, tak mluvené španělštiny z celého hispánského světa, nashromážděná od roku 1975 do 2004 (© Real Academia Española, 2015). Polovina nashromážděného materiálu pochází z území Španělska a druhá polovina z Ameriky, z toho 50 % z tzv. tradičních jazykových zón³ a dalších 50 % odjinud. Psaná španělština pocházející z knih, novin a časopisů tvoří 90 % korpusu, zatímco mluvená španělština, jež se v korpusu nachází v podobě přepisů televizních pořadů, rozhlasového vysílání, rádia, politických debat, telefonických konverzací a záznamníků představuje pouze 10 % jeho obsahu. Vzhledem k tomu, že můžeme tušit silnou přítomnost námi zkoumané konstrukce *me es* především v mluveném jazyce, je třeba si předem uvědomit určitou omezenost analýzy na základě korpusu, jehož zdrojem je z většiny psaný text.

Korpus je schopný vygenerovat celkem 1 129 533 případů užití slovesa *ser* ve třetí osobě jednotné čísla, tedy ve formě *es*. Konstrukce *me es* je z toho zastoupena pouze 480x. To znamená, že sloveso *ser* ve třetí osobě jednotného čísla v konstrukcích *me es*, představuje pouze 0,04 %⁴ svého úzu ve všech prostředcích CREA. Pokud předmět našeho zkoumání vztáhneme pouze na území Španělska, dostaneme se k číslům 618 596 pro výskyt *es*, z čehož konstrukce *me es* je zastoupena 248x. Opět se dostaneme k 0,04 % z celkového úzu *es* v rámci prostředků CREA v jazykovém rozpětí Španělska. Toto malé číslo nám prozradí, že konstrukce *me es* představují skupinu značně frekvenčně omezenou, a tudíž nacházející se na okraji zájmu gramatiků.

---

³ Tradičními španělskými jazykovými zónami v Americe jsou myšleny: Andská oblast (Peru, Ekvádor, Bolívie), Antilská neboli Karibská oblast (Portoriko, Dominikánská republika, Kuba), Karibská kontinentální oblast (Kolumbie, Venezuela), Chilská oblast (Chile), Mexická a Středoamerická oblast (Mexiko, El Salvador, Guatemala, Kostarika, Panama), Rioplatenská oblast (Argentina, Uruguay, Paraguay)

⁴ Zaokrouhleno na tisícinu: 0,042%

Za úvahu by jistě stálo podívat se na tematické okruhy, ve kterých se konstrukce *me es* vyskytují nejčastěji. Následovat bude frekvenční analýza přídavných jmen, se kterými se tyto konstrukce pojí, a pokus aplikace sémantického členění, jež určil Bassols, na kterého odkazují v kapitole 4.4.1. Dále prozkoumáme sémanticko-syntaktické aspekty těchto spojení a ukážeme si, zda kopírují syntaktické schéma tzv. *voz inversa*, jenž jsem popsala v kapitole 6, s čímž souvisí otázka, s jakým typem podmětů se konstrukce *me es* pojí (věta podmětná, podmět typu infinitivu...). V rámci analýzy bych také ráda určila, zda a jak často dochází k duplikaci dativu v podobě *a mí*, a poukázala tak na nemožnost jejich duplikace se spojením *para mí*, která byla zmíněna v kapitolách 4.1. a 4.4.2.

7.1. Diatopické zaměření

Jak bylo výše zmíněno, konstrukce *me es* je zaznamenána na území Španělska 248x a z celkových 480 případů tak tvoří většinu. Pro účely této analýzy nám tedy postačí, pokud se zaměříme pouze na Španělsko, nehledě na to, že evropská španělština udává normy pro celý hispánský svět. Nicméně, nic nám nebrání si pro zajímavost uvést další diatopické údaje: zbylých 232 případů výskytu konstrukce *me es*, procentuálně 48,33 %, pochází z Ameriky. Nejvíce, 59, čítá Mexiko, po něm následuje Argentina s 51 případy, jako další Chile se 17 případy, Kostarika čítá 15, Kuba 13, Venezuela 11, Panama 7, Peru 3 a nakonec Guatemala 2 případy (plus 20 případů pocházejících z dalších nezařazených zón).

7.2. Tematické okruhy

A nyní se již soustředíme pouze na území Španělska. Korpus CREA vyčleňuje následující tematické okruhy, ve kterých se konstrukce *me es* objevují: nejvyšší počet úzu, celkem 109 případů, čítá beletrie neboli literatura fikce, do níž se řadí novely, povídky a divadelní hry. Následuje tematický okruh Společenské vědy, myšlenky a názory, do kterého spadá 45 případů, po něm tematický okruh Umění (28), Politika, ekonomie, obchod a finance (18), Zdraví (17), Mluvený jazyk (17), Volný čas a každodenní život (9), Věda a technologie (4), Různé (1).

Podívejme se blíže na kolokace *me es* v rámci jednotlivých okruhů:

Beletrie (109 případů, z toho jeden vyřazen⁵)

Me es: *adverso, ajena/no 5x, antipático, familiar, indiferente 8x, confirmado, conocida 2x, dado, devuelto 2x, difícil 11x, fácil 5x, familiar 2x, grato/a 5x, habitual 2x, igual 10x, imposible 14x, insoportable, inverosímil, cara, necesario, simpático, útil, evidente, permitido 3x, posible 2x, preciso, suficiente 2x, dulce y dolorosa, duro 2x, testigo, ¿qué me es?*

No me es: *conocida, desconocida, extraña, fácil 2x, grato, infiel 3x, lícito, posible 6x, simpática*

Společenské vědy, myšlenky a názory (45 případů)

Me es: *ajeno 2x, desconocido 2x, dado, difícil 3x, fácil 5x, grato 2x, imposible 5x, propio, nuevo, querido, posible 2x, presentada, simpático, desagradable, honroso, inverosímil*

No me es: *dado 2x, ajeno, fácil 3x, infiel, ingrato, nueva, permitido, posible 4x*

Umění (28 případů, z toho jeden vyřazen⁶)

Me es: *ajeno 4x, dada 2x, difícil 4x, fácil 4x, grato 2x, imposible 2x, indiferente, la forma más próxima, gratificante, ofrecido, útil*

No me es: *ajeno, posible 3x*

Politika, ekonomie, obchod a finance (18 případů)

Me es: *difícil 5x, indiferente 2x, indispensable, igual, grato 4x, permitido, de extraordinaria utilidad*

No me es: *posible 2x, atribuible*

Zdraví (17 případů)

Me es: *igual, útil, difícil 2x, ¡qué difícil me es!, infiel, propia, imposible, ofrecida, simpática 2x*

---

⁵ Jedná se o případ: "¡Ajá, veo que es usted estudiante de Derecho! Me alegro, porque mi hijo está matriculado en su Facultad y necesito que alguien me lo vigile (remarqué el "me"); es un muchacho un poco... es totalmente imbécil.

⁶ Jedná se o případ: *It's good to be me! es un elepé que saldrá a la venta el 8 de julio: directos, videos y tema inédito.*

No me es: posible 5x, desconocida

Mluvený jazyk (17 případů, z toho jeden vyřazen⁷)

Me es: imposible, cercano, difícil 3x, grato, igual 2x, insoportable, poco + dva zvláštní případy: Pero hay muchísimas veces en que me es me gusta más escribir que cualquier otra cosa y entonces, escribo; A mí me es lo a mí lo que me gusta es lo que es la docencia, o sea, dar clase

No me es: desconocida, incómoda, posible, repelente

Volný čas a každodenní život (9 případů)

Me es: difícil, gratificante, grato, igual 2x, imposible, inevitable, desagradable, simpático

Věda a technologie (4 případy) + Různé (1 případ)

Me es: difícil 2x, imposible, indiferente, presentado

Postřehy:

Forma pozitivní převažuje nad negativní, to však neznamena, že by spojení *me es* vždy měla pozitivní a spojení *no me es* zase negativní význam. Někdy tomu může být naopak (*me es desconocido* vs. *no me es desconocido*) a někdy se forma *me es* a *no me es* mohou významově dokonce rovnat (*me es imposible = no me es posible*).

Nejčastěji se konstrukce *me es* objevují ve spojení s přídatným jménem (*posible, imposible, difícil, fácil...*), případně participiem (*confirmado, presentado, permitido...*). Na reprezentativním vzorku se objevují i tři ojedinělé případy s podstatným jménem (*testigo, la forma más próxima, de extraordinaria utilidad*), dále můžeme zaznamenat dvě spojení zvolací (*¿qué me es?, ¡qué difícil me es!*), u kterých pozorujeme specifickou syntaktickou strukturu a z jejichž ad hoc povahy můžeme soudit, že jejich výskyt bude frekventovanější v mluveném jazyce, který korpus tolik nepokrývá.

Je pozoruhodné, že ačkoliv data mluveného jazyka představují pouze 10 % korpusu CREA, konstrukce *me es* nalézají zastoupení celkem v 17 případech, což nám napovídá, že v případě, kdyby korpus obsahoval rovnovážný poměr psaného

---

⁷ Jedná se o případ: *Me espero*.

i mluveného slova, užití konstrukcí *me es* v mluveném podání by bylo zajisté vyšší. Z těchto 17 případů se vydělují dva specifické případy (*Hay muchísimas veces en que me es me gusta más escribir que cualquier otra cosa y entonces, escribo; A mí me es lo a mí lo que me gusta es lo que es la docencia, o sea, dar clase*), ve kterých, přestože se patrně jedná o přechytky, můžeme pozorovat společný aspekt vyjádření subjektivity a spontánnosti mluvčích.

Za pozornost zajisté také stojí kolokace *me es grato*, příp. *me es muy grato*, kterou můžeme považovat za ustálené spojení (společně s *nos es grato*), užívané především ve formálním prostředí. Tento fakt potvrzují korpusová data, tj. že spojení nenalézá početné zastoupení v tematickém okruhu Volný čas a každodenní život, ale spíše v tematických okruzích Společenské vědy, Umění a Politika. V případě tematického okruhu Mluvený jazyk se spojení *me es grato* objevuje pouze jednou a to v zahajující řeči pro uvedení bubnového koncertu, i zde tedy pozorujeme jistou stránku formálnosti prostředí, ve kterém je kolokace vyprodukována.

7.3. Frekvence přídavných jmen

Pojďme se nyní zaměřit na textovou frekvenci přídavných jmen a participií vyskytujících se s konstrukcemi *me es*, seřazeno od nejvíce frekventované po nejméně.

Difícil 33x, posible 25x, imposible 25x, fácil 21x, igual 16x, grato/a 16x, ajeno/a 13x, indiferente 11x, dado/a 6x, simpático/a 5x, permitido 5x, infiel 5x, desconocida 5x, cara 3x, familiar 3x, 2x: conocido/a, desagradable, devuelto, duro, gratificante, habitual, insoportable, inverosímil, nuevo/a, ofrecido/a, presentado/a, propio/a, suficiente, útil, 1x: adverso, antipático, cercano, confirmado, dulce y dolorosa, atribuible, evidente, extraña, incómoda, indispensable, inevitable, ingrato, lícito, necesario, poco, preciso, querido, repelente, honroso

Vrátíme-li se ke klasifikaci latinských adjektiv (nyní rozšířenou o záporné významy), kterou určil Bassols, a která je zmíněna v kapitole 4.4.1., zjistíme, že je aplikovatelná i na mnohá výše uvedená španělská přídavná jména vyjadřující:

- a) stupně benevolence, přátelství, libosti/nelibosti: *simpático/antipático, cara, grato/ingrato, repelente, querido...*

(47) *Me es muy **grato** veros de nuevo*

(48) *A Arimany le he tratado poco y me es **simpático** recordarle un día en que le encontré divagando por la rambla de Canaletes*

- b) stupně podobnosti, blízkosti/vzdálenosti: *ajeno, igual, indiferente, desconocido, conocido, familiar...*

(49) *Me es absolutamente **indiferente***

(50) *La cara de esa chica me es **familiar***

- c) stupně užitku/škody či prospěchu/neprospěchu: *útil, gratificante, adverso, suficiente*

(51) *Personalmente, a mí la aceptación me es **útil**, en la medida que posibilita la llegada de mi trabajo a más gente*

(52) *Un rey no se puede permitir cometer errores, y todo lo que rodea mi corona me es **adverso***

- d) dispozici, inklinaci, potřebu, fyzickou či morální tendenci: *posible, imposible, fácil, difícil, infiel...*

(53) *Me es **difícil** concentrarme en una tarea o trabajo*

(54) *No me es **posible** otorgarlo después de que ellos tomaron, con todo el respeto nuestro, el camino de las armas para defender sus ideales, defender su posición*

Snad žádnou sémantickou klasifikaci nelze chápat jako zcela přesnou a vyčerpávající neboť významy se často překrývají, je zkrátka nemožné narýsovat pomyslnou ostrou čáru mezi významem jednoho a významem druhého adjektiva. Nezapomínejme navíc na důležitost kontextu, který je v případě frekvenční analýzy, tedy v našem případě, opomíjen. Proto se ani od této klasifikace nepředpokládá, že bude zcela vyčerpávající (mnoho přídavných jmen bychom do ní zařazovali jen obtížně),

uvádím jí spíše pro zajímavost, neboť se jedná o původní klasifikaci latinských adjektiv vyžadujících dativní doplnění, která je aplikovatelná i na španělská přídavná jména.

7.4. Syntaktická struktura

Připomeňme si syntaktické schéma uvedené v kapitole 6. Byla řeč o tzv. *voz inversa*, schéma OI (dativ)-V-S. Jedná se o schéma, ve kterém se člen vyššího topikalizačního postavení (životný, příp. lidský) nachází před slovesem a předchází tak podmět, který je neživotný, pasivní. Podmět je často představován infinitivem nebo větou podmětnou. Jak provedená analýza ukázala, většina konstrukcí *me es tuto* syntaktickou strukturu kopíruje, objevují se však i struktury další a to struktura s podmětem stojícím před OI (dativem) a struktura s podmětem nevyjádřeným.

7.4.1. OI (dativ)-V-(adverbium)-adjektivum (příp. participium)-S

Celkem 125 případů konstrukcí *me es* kopíruje toto schéma, které se tak stává nejvíce frekventovaným. Objevují se v něm tři druhy podmětu: a) podmět typu infinitivu, b) věta podmětná, c) podmět nominální.

a) s podmětem typu infinitivu, nejčastější (109x):

(55) *De momento me es imposible moverme de aquí*

(56) *Me es muy difícil escribir lo que siento*

b) s větou podmětnou (8x):

(57) *Me es igual que el numero de ajusticiados haya sido má salto o más bajo*

(58) *Me es suficiente que el Diablo siga contorsionando a la columna...*

(59) *A mí me es igual cómo esté vestida*

c) s nominálním podmětem (8x):

(60) *No me es ajeno el entorno de Santiago*

(61) *No me es incómoda la situación que tengo*

(62) *Si no me es infiel la memoria...*

Schéma funguje stejně jak s přídavným jménem v pozici rozvíjejícího členu slovesa, tak s participiem:

(63) *Ni siquiera me es **permitido** descansar*

(64) *Si me es **permitido** poner nombres a hemisferios descubiertos por mí...*

7.4.2. S-OI (dativ)-V-(adverbium)-adjektivum (příp. participium)

Vidíme, že v tomto schématu stojí podstatné jméno před dativem. V některých případech to můžeme odůvodnit tím, že oba dva členy mají stejné topikalizační postavení (životný, příp. lidský), a proto není důvod situovat dativní zájmenné klitikon před podmět. V jiných případech, kdy podmět má neživotného referenta, či se jedná o větu podmětnou nebo podmět typu infinitivu, můžeme jeho pozici před dativem odůvodnit tím, že mluvčí jej patrně chtěl zdůraznit a proto jej situoval do přední pozice. Toto schéma vykazuje celkem 69 konstrukcí *me es*.

(65) *Adaptar para teatro me es grato*

(66) *Eres una cara que no me es desconocida*

(67) *Todo el mundo me es nuevo*

(68) *A mí la aceptación me es útil*

Stejně tak, jako předchozí schéma i toto se může objevovat s participiem na pozici adjektiva.

(69) *Angel Rodríguez me es **presentado** por otro compañero*

(70) *Todo lo que ya sabía me es **confirmado***

7.4.3. OI (dativ)-V-(adverbium)-adjektivum-Ø

Na základě korpusové analýzy kopíruje výše uvedené schéma s nevyjádřeným podmětem celkem 44 konstrukcí *me es*. Přestože dané schéma funguje jako samostatná věta (71) a (72), je zřejmé, že se objevuje pouze v kontextu, kdy nevyjádřený podmět vyplývá z předchozí výpovědi. Bez kontextu by se totiž jednalo o větu významově neúplnou.

Příklad (71) by se dal do českého jazyka přeložit jako „Mně je to úplně jedno“, případně „Je mi to úplně jedno“, schází nám zde však doplnění informace o tom, *co* je mi vlastně jedno (proto hraje kontext důležitou roli). Při překladu španělského výrazu do češtiny nám jistě také neunikne, že jsme museli prázdné místo podmětu vyplnit (ukazovacím zájmenem „to“), aby byla věta v pořádku z hlediska syntaxe. V tom se

španělština liší od češtiny, tedy že v těchto případech nevyžaduje doplnění podmětu, zatímco v češtině tyto konstrukce nemůžou jako bezpodmětné správně fungovat.

Stejně tak příklady (72) a (73), bychom přeložili následovně: „Vadí ti to? – Ale jdi. Mně je to jedno“; „Nemůžu jít dolů bez držení, je mi to nemožné“, tedy s nutným doplněním podmětu v obou dvou případech.

(71) *A mí me es completamente indiferente*

(72) *¿Te molesta? – No, qué va. A mí me es igual*

(73) *No puedo bajar sin agarrarme, me es imposible*

Toto schéma se objevuje pouze s adjektivy, korpus nezaznamenává žádné případy s participiem na místě adjektiva, jako tomu bylo u předchozích dvou schémat. Nejvíce frekventovaná přídavná jména vyskytující se v rámci tohoto schématu jsou: *posible, imposible, indiferente a igual*. Můžeme proto tyto kombinace uvažovat jako možná ustálená spojení mající pragmatickou evaluativní funkci závislou na pozici mluvčího vůči určité skutečnosti a zároveň můžeme tušit silnou přítomnost těchto konstrukcí zejména v mluveném jazyce. Povšimněme si také jejich častého výskytu s emfatickou duplikací *a mí*, která v češtině nenachází svůj ekvivalent (*Mně mně je to jedno).

7.4.4. Další případy

Vedle výše uvedených schémat, ve kterých se konstrukce *me es* objevují nejčastěji (*voz inversa*, schéma s podmětem stojícím před dativem a schéma s nevyjádřeným podmětem), vygeneroval korpus další případy, které do uvedeného výčtu nezapadají. Jedná se o případy následující:

(74) *La danza me es la forma más próxima*

(75) *Pues Dios, a quien venero en mi espíritu, me es testigo de cuán incesantemente me acuerdo de ti*

Konstrukce (74) a (75) vykazují schéma S-OI (dativ)-V-OD, jedná se o syntaktickou strukturu blízkou struktuře popsané v kapitole 4.3.2., s rozdílem, že na místě adjektiva se nachází substantivum, které bychom funkčně určili jako nepřímý předmět, na rozdíl od adjektiva jakožto rozvíjejícího členu slovesa.

(76) *Me es de extraordinaria utilidad por su gran experiencia*

Podíváme-li se na větu (76), zjistíme, že se jedná o konstrukci s podmínem nevyjádřeným. Na rozdíl od konstrukcí popsaných v kapitole 4.3.3. je však místo adjektiva použito předložkové fráze (*de extraordinaria utilidad*). Nicméně dosazení adjektiva za předložkovou frázi je v tomto případě možné, aniž by se změnil význam výpovědi (*Me es muy útil...*)

(77) *Y usted ¿qué me es?*

Konstrukce (77) představuje větu interogativní zvolací. Jedná se o užití spontánní, expresivní, jež vyžaduje rozdílnou syntaktickou strukturu. Nenalezneme zde žádný rozvíjející člen slovesa, spojení *me es* je v tomto případě samostatné, dalo by se proto mluvit o ustáleném spojení expresivního zabarvení.

(78) *¡Qué difícil me es escribir con mi capacidad de razonamiento a cada miembro de mi familia!*

(79) *Aquí pendían aquellos labios que en tantas ocasiones con mis labios acaricié, y que ahora imposible me es recordarlos*

(80) *Se veía muy bien ese rostro suyo que a mi tan familiar me es*

Konstrukce (78), (79) a (80) syntakticky spojuje fakt, že se adjektivum nachází před dativním členem. Typem podmětu a jeho pozicí se však liší. V konstrukcích (78) a (79), jejichž syntaktickou strukturu můžeme vyjádřit schématem: adjektivum-OI (dativ)-V-S, se podmět nachází za slovesem, a jedná se o podmět typu infinitivu, zatímco ve větě (80) okupuje podmět přední pozici, schematicky: S-adjektivum-OI (dativ)-V, a jedná se o podmět nominální.

Skutečnost, že se adjektivum nachází před dativním členem, dodává větám výrazné expresivní zabarvení.

Jedná se o 7 specifických případů z celkových 245 (plus 3 vyřazené), z čehož můžeme usuzovat, že se jedná o struktury pouze výjimečné, okrajové. Nicméně i tyto okrajové případy jsou důležité, neboť dokládají, že spojení *me es* nelze fixně začlenit do rigidních syntaktických schémat, ale že se může vyskytovat i v jiných kombinacích. Vždy se však spojení *me es* objevuje těsně u sebe. Z hlediska syntaxe je nemožné, aby dativ *me* a sloveso *es* byly rozdělené (*Me imposible es, *Me presentado es). Tento fakt potvrzuje, že dativní člen je syntakticky závislý na slovesu, přičemž sémanticky zůstává závislý na přídavném jménu, případně, jak vyplývá z analýzy, na jiném rozvíjejícím členu slovesa (na participiu, př. *me es presentado*; na podstatném jménu, př. *me es testigo*; na předložkové frázi, př. *me es de extraordinaria utilidad*).

7.5. Duplikace přízvučným zájmenem

Z kapitoly 4.4.2. víme, že v případě duplikace nepřízvučného zájmena, neboli dativního klitikon *me* přízvučným zájmenem *mí*, je nutně vyžadována předložka *a*. Žádná jiná předložka není možná, ačkoliv by se mohlo zdát, že díky sémantické blízkosti s předložkou *a*, by přicházela v úvahu i předložka *para*. Jak však syntaktický rozbor v kapitole 4.1. ukázal, tyto dvě předložky, ačkoliv sémanticky blízké, nejsou gramaticky izofunkční. Korpusová data tuto teorii potvrzují. Zatímco spojení *a mí* je v kombinaci s konstrukcí *me es* frekventováno celkem 17x, spojení *para mí* ani jednou.

Nejvíce se výše zmíněná duplikace přízvučným zájmenem s předložkou *a* vyskytuje v syntaktické struktuře *voz inversa*, viz př. (81). Korpus čítá 11 takovýchto případů. Další 3 případy se objevují ve struktuře, kde podstatné jméno předchází zájmenné klitikon, viz př. (82), a poslední 3 případy byly nalezeny v syntaktické struktuře s nevyjádřeným podmětem, viz př. (83). Z toho vyplývá, že syntakticky je tato duplikace možná ve všech zmíněných strukturách, tedy jak v těsném spojení s *me es*, tak v případech, kdy mezi *a mí* a *me es* stojí podmět. Z hlediska sémantiky má tato zájmenná duplikace zdůrazňující funkci.

(81) *A mí me es imposible hablar en serio contigo de esas cosas*

(82) *A mí la cárcel me es simpática*

(83) *A mí me es igual*

Závěr

Obecně se dativ považuje za jazykové dědictví pocházející z latiny, ve které představuje jeden z 6 gramatických pádů. Ve španělštině již nelze mluvit o dativu jako o pádu, ale spíše jako o dativním členu, jímž se rozumí označení objektu, ke kterému směřuje děj vyjádřený predikátorem, a který je na ději nějakým způsobem zainteresován (Grepl a Karlík 1998, s. 245). Podle provedené lingvistické studie EUROTYP se tzv. dativní aktant objevuje ve třech typech konstrukcí: prototypických třívalenčních, kauzativních a v konstrukcích s expirientem. V prototypických třívalenčních a kauzativních konstrukcích představuje dativní aktant recipienta procesu či stavu, zatímco v konstrukcích s expirientem je dativní aktant proživitelem procesu či stavu. Všechny typy dativních konstrukcí spojuje význam určitého směru a určité posesivity mezi dativním členem a přímým předmětem. Proto nás nepřekvapí, že konstrukce typu *me es* se vyvinula z latinské posesivní konstrukce (př. *mihi est liber*), kterou Moreno (1990, s. 266-267) řadí mezi tzv. interní bez agentní impersonální konstrukce.

Porovnání čtyř gramatik španělského jazyka nám ukázalo, že vymezení dativu a dativní funkce ve španělštině je komplikované, neboť názory gramatiků jsou často rozdílné, stejně tak terminologie. Leonardo Gómez Torrego striktně odděluje dativní funkci od funkce nepřímého předmětu a definuje dativ shodný a neshodný. V jeho gramatice se také objevuje pojem „dativ sympatetický“, který je však syntakticky nepřímým předmětem. Tento dativ, je v gramatice, jejímž autorem je Emilio Llorach, označen jako dativ zainteresování, či tzv. nadbytečný dativ (*dativo superfluo*). Sánchez Márquez jej pro změnu označuje jako *complemento de interés* a snaží se jej formálně vymezit od nepřímého předmětu, jeho vymezení však není zcela koherentní.

Nejvíce ucelený pohled na dativní člen, který je předmětem našeho zkoumání, nalezneme v publikaci *Gramática descriptiva de la lengua española*, ve které se však neseťkáme s označením „dativní“, ale zájmené klitikon objevující se v konstrukcích *me es* je zde definováno jako „nepřímý předmět včleněný do rozvíjejícího členu adjektiva“. Toto označení je mu přiděleno z toho důvodu, že z hlediska syntaxe je tento člen závislý na slovesu a vykazuje tak funkci nepřímého předmětu, a zároveň, sémanticky je závislý na přídavném jménu. Tato sémantická závislost je však podmíněna povahou přídavných jmen, neboť ne všechna adjektiva dativní člen vyžadují.

Pro území Španělska je korpus schopný vygenerovat celkem 248 případů užití konstrukce *me es*. Ačkoli výskyt pozitivní formy spojení *me es* převažuje nad negativní, neznamená to, že by kladné a záporné formy odpovídaly kladným a záporným významům (*me es imposible* vs. *no me es imposible*). Přestože se nejvíce případů objevuje v žánru literatura fikce, celkem 109x, za pozornost stojí 17 případů výskytu *me es* v mluvené španělštině, která představuje pouze 10% celkových dat korpusu CREA. Vzhledem k subjektivní povaze zkoumaných konstrukcí, můžeme tušit jejich přítomnost převážně v mluveném jazyce, a tudíž vnímáme jisté limity analýzy na základě korpusu, ve kterém převažují data psaného jazyka.

Nejčastěji se spojení *me es* objevují s přídavnými jmény *difícil, fácil, posible, imposible, igual*, jež se vyskytují zpravidla v neformálním kontextu. Hned po nich však následuje spojení *me es grato*, které se od předchozích liší svým výskytem v kontextu formálním. Mnohá spojení *me es* + přídavné jméno by se také dala uvažovat jako ustálená spojení (př. *me es igual, me es imposible*).

Ukázalo se, že španělská přídavná jména vyskytující se v konstrukcích *me es*, je možno zařadit do klasifikace latinských adjektiv vyžadujících dativ. Analýza dále potvrdila, že spojení *me es* se nejčastěji objevuje v syntaktické struktuře *voz inversa*, která byla popsána v teoretické části. Další nejčastější syntaktická struktura obsahující spojení *me es* je struktura s podmíněm stojícím před dativem a struktura s nevyjádřeným podmíněm. U prvních dvou syntaktických struktur se objevují tři typy podmětů a to podmět typu infinitivu, věta podmíněná a nominální podmět. V korpusových datech narazíme i na další syntaktické struktury, jedná se však o případy ojedinělé.

Ve všech syntaktických strukturách se spojení *me es* objevuje těsně u sebe, což potvrzuje syntaktickou závislost dativního členu *me* na slovesu. Ohledně jeho sémantické závislosti, analýza ukázala, že adjektivum může být nahrazeno participiem (př. *me es confirmado*), a ve výjimečných případech také podstatným jménem (př. *me es testigo*), či předložkovou frází (př. *me es de extraordinaria utilidad*).

Co se týče duplikace dativního zájmenného klitikon *me* přízvučným zájmenem *mí*, korpusová data potvrdila teorii obsaženou v *Gramática descriptiva de la lengua española*, tj. že výše zmíněná duplikace je možná pouze s předložkou *a*. Jedná se o duplikaci, která dodává výpovědi jistého zdůraznění, a pro kterou nenalzáme při překladu do českého jazyka synonymního vyjádření.

Resumen

El estatus del dativo en español no es totalmente claro. Sabemos que en latín existía dativo como uno de los 6 casos, pero en español ya no se puede hablar de un caso porque durante la transferencia del latín al español los casos se eliminaron y ahora en castellano existen solo dos casos: nominativo y oblicuo. Entonces hablando del dativo en español nos referimos a un complemento dativo que todavía mantiene cierto comportamiento del caso dativo del latín. Los datos muestran que tal complemento aparece en todas las lenguas de Europa en las construcciones prototípicas triactanciales, causativas y de experientador. En tales construcciones, el complemento dativo presenta rasgos léxicos de animado e incluso humano y se considera como el destinatario del proceso verbal.

Cuando nos enfocamos en el origen de las construcciones dativas del estudio (*me es*), descubrimos que provienen de las construcciones latinas tipo *mihi est liber*, en las que el caso dativo expresaba la dirección conectada con una noción de posesión (a quién pertenece el libro). *Mihi* expresa el propietario, el destinatario o la locación del libro. Aunque dichas construcciones dativas se han transformado un poco en español, el significado sigue teniendo la misma base en una noción de dirección.

Las opiniones de gramáticos sobre el complemento dativo en español difieren. Mientras algunos dicen que la función dativa es diferente del objeto indirecto, otros piensan que es una variante de dicho objeto. Entonces el objetivo de este papel fue presentar opiniones de gramáticos y consecuentemente definir sémicamente y sintácticamente el complemento dativo en las estructuras *me es*, en las que el clítico pronominal dativo es sintácticamente dependiente del verbo y sémicamente del adjetivo. Sin embargo, no se puede hablar de la dependencia del adjetivo en general, sino de la dependencia de unos adjetivos de significados específicos por los que rigen el complemento dativo. Se trata de los adjetivos deónticos y los de afección psíquica.

Las construcciones *me es* entran en un esquema sintáctico especial OI(dativo)-V-S-Adj. que se llama voz inversa. Este esquema se utiliza para señalar que el objeto ocupa un lugar más alto que el sujeto en la jerarquía de topicalidad, porque tiene referente animado, mientras que el sujeto se refiere a una entidad inanimada (o se trata de un sujeto de tipo infinitivo o sujeto oracional). La entidad de mayor rango se traslada a la posición inicial y la de menor rango queda a la derecha del verbo. Aparte de este,

construcciones *me es* entran en dos más esquemas sintácticos. Un esquema en el que el sujeto previene el complemento dativo y un esquema sin sujeto.

Al final es digno de mencionar que podemos presumir la presencia de las construcciones *me es* sobre todo en el lenguaje hablado que representa solo 10% de todos los datos del corpus CREA. Por eso hay que tener en cuenta que el análisis basado en el corpus cuya mayor parte de datos proviene del lenguaje escrito, tiene sus limitaciones.

Zdroje

ALARCOS LLORACH, Emilio (1999). *Gramática de la lengua española*. 1. ed. Madrid: Espasa-Calpe, Nebrija y Bello, 508 s. ISBN 84-239-7916-4.

BOSQUE, Ignacio a Violeta DEMONTE (2000). *Gramática descriptiva de la lengua española*. Madrid: Espasa-Calpe, s. 1893-1897. ISBN 84-239-7919-92

ČERMÁK, František a Renata BLATNÁ (2006). *Korpusová lingvistika: stav a modelové přístupy. Lexikon nebo syntax? Nechce se mi a sestry její*. Vyd. 1. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, s. 68-85. ISBN 80-7106-861-6

FERNÁNDEZ, Marina a Alberto ANULA (1995). *Sintaxis y cognición. Introducción a la gramática generativa*. Vyd. 2. Madrid: Sintesis, 544 s. ISBN 84-7738-279-4

GARCIA-HERNANDEZ, Benjamin (1992). *Nuevos verbos impersonales en latín tardío e influencia griega. Latin vulgaire – latin tardif III*. Innsbruck, s. 159-172. ISBN 3-484-50329-7

GÓMEZ TORREGO, Leonardo (2002). *Gramática didáctica del español*. 8. ed. Madrid: Ediciones SM, 543 s. ISBN 84-348-8587-5.

GREPL, Miroslav a Petr KARLÍK (1998). *Skladba češtiny*. Olomouc: Votobia, s. 245-247 ISBN 80-7198-281-4

SÁNCHEZ MÁRQUEZ, Manuel J. (1972). *Gramática moderna del español. Teoría y Norma*. Buenos Aires: Ediar, s. 128-132.

DELBECQUE, Nicole (1992). *El dativo español: Una tipología*. Katholieke Universiteit Leuven, AIH. Actas XI, 15 s.

Dostupné také z: http://cvc.cervantes.es/literatura/aih/pdf/11/aih_11_1_012.pdf

GUTIÉRREZ ORDOÑEZ, Salvador (1977). *Sobre los dativos "superfluos"*. Archivum, Universidad de Oviedo, 27-28, s. 415-452

Dostupné také z:

<http://www.unioviado.es/reunido/index.php/RFF/article/viewFile/2068/1939>

MELIS, Chantal a Marcela FLORES (2007). *Los verbos pseudo-impersonales del español: Una caracterización semántico-sintáctica*. Universidad Nacional Autónoma de México, Verba, s. 8-53. ISSN 0210-377X

Dostupné také z:

https://minerva.usc.es/bitstream/10347/3467/1/pg_007-058_verba34.pdf

MORENO, Juan Carlos (1990). *Toward a Typology of European Languages: Processes and actions: Internal agentless impersonals in some European languages*. New York: Mouton de Gruyter, 251-273 s.

Real Academia Española - Corpus de Referencia del Español Actual (CREA) [online]. [cit. 2015-04-20]. Dostupné z: <http://corpus.rae.es/creanet.html>

ROJO, Guillermo (2011). *Sobre la frecuencia de verbos y esquemas sintácticos*. Archivum, Universidad de Santiago de Compostela, s. 1-14.

Dostupné také z:

<http://gramatica.usc.es/~grojo/Publicaciones/Frecuencia verbos y esquemas sintacticos.pdf>

ROTAETXE AMUSATEGI, Karmele (1999). *Typología lingüística: Dativo y datividad*, Universidad del País Vasco, *Revista española de lingüística*, 29, s. 1-33.

Dostupné také z: <http://www.sel.edu.es/pdf/ene-jul-99/29-1-Botaetxe.pdf>